

gen als de pokziekte zich voordoen. „Onze conclusie is derhalve: hier zoomin als bij eenig ander middel, waarvan beweerd wordt, dat het ziekte of pestilentie kan genezen, stuiten of voorkomen, staat uw religie aan de aanwending ervan in den weg.“

Hiermede hebben wij het voornaamste van hetgeen Kuyper over het vaccinatievraagstuk gedacht en geschreven heeft weergegeven.⁹⁾

Nu in onzen tijd het vraagstuk van den inentingsdwang opnieuw aan de orde is gekomen, loont het voorzeker de moeite na te gaan of de argumentatie van Kuyper juist was en zoo ja of ze ook op onzen tijd van toepassing is. In verband met het feit, dat tegenwoordig niet zoo zeer de theologische als wel de wetenschappelijke en staatkundige zijde van het inentings-probleem in geding is, zullen wij ons tot deze beide laatste kanten van het vraagstuk beperken.

Al dadelijk valt op te merken, dat de voorstelling alsof het nut der vaccinatie nog dubieus is, reeds toen onjuist was. Rijk Kramer¹⁰⁾ heeft dit indertijd met vele en duidelijke voorbeelden afdoende aangetoond. Thans is er wel niemand meer onder de medici te vinden, die de doeltreffendheid van de inenting betwijfelt.

Bij het tweede door Kuyper genoemde argument: dwang kan nooit gerechtvaardigd zijn eer er ziekte is, doet zich een eigenaardige moeilijkheid voor. Immers in de „Gemeene Gratie“¹¹⁾ ontwikkelt hij de stelling, dat het nemen van voorzorgsmaatregelen tegen ziekten, die ons kunnen overkomen, maar er nog niet zijn, niet alleen niet ongeoorloofd is, maar zelfs plicht en zegt hij ten opzichte van de pokken letterlijk: „Er is „bij uw kind nog van geen pokziekte sprake, maar „ze kan komen, en daarom zijt ge nu reeds verplicht elken u ten dienste staanden voorzorgsmaatregel te nemen om te zorgen, dat de pokken uw kind niet aantasten.“

Nu staat de zaak van Overheidsstandpunt bezien natuurlijk wel eenigszins anders, maar het is niettemin niet duidelijk waarom nu gewacht zou moeten worden tot er een epidemie uitbreekt, want dan zou de getroffen maatregel wel eens te laat kunnen komen.

In de derde plaats de stelling, dat de Regeering nimmer de vrije beschikking over het lichaam toekomt en derhalve het zelfbeschikkingsrecht van het individu over het lichaam altijd en onder alle omstandigheden onaantastbaar is. Nu is het volkomen juist, dat de Overheidsstaak ten opzichte van de volksgezondheid een beperkt karakter draagt, omdat naast en tegenover de Overheid staat de roeping der onderdanen om voor eigen gezondheid zorg te dragen.¹²⁾ De vraag mag echter gedaan of er geen omstandig-

heden zich kunnen voordoen, waarin de Overheid gerechtvaardigd is de vrije beschikking over het lichaam te eischen.¹³⁾ Men mag toch ter wille van de individuele vrijheid van den mensch de onderlinge solidariteit niet uit het oog verliezen. Zeker, men hebbe voor de persoonlijkheid diepen eerbied, omdat ieder mensch ook nu nog in den zondigen toestand van Gods geslacht is en voor de eeuwigheid bestemd. Maar, zegt Bavinck¹⁴⁾ zoo terecht, met de waarheid van de individualiteit verbindt de Heilige Schrift altijd die van de solidariteit. De Bijbel legt steeds een nauw verband tusschen persoonlijkheid en gemeenschap. Nooit en nergens staat de mensch op zichzelf. Hij wordt niet alleen uit, maar ook tot de gemeenschap geboren — tot de gemeenschap van gezin, geslacht, volk, staat, kerk en menscheit. Men verlieze daarom de enge verbinding van individualiteit en solidariteit nimmer uit het oog, noch in het gezin, noch in de kerk, noch in de maatschappij. Om deze reden achten wij dwang niet in absoluten zin te verwerpen. Wel komt deze pas in de allerlaatste plaats in aanmerking.

Over het vierde argument kunnen wij zeer kort zijn. Het is volkomen juist en thans gelukkig niet meer aan de orde, aangezien in de Wet op de Besmettelijke Ziekten van 21 Juli 1928 de z.g. gewetensbezwaren-clausule is ingevoerd. Hierbij is aan hen, die op grond hunner godsdienstige overtuiging gewetensbezwaar tegen vaccinatie hebben, een uitweg geboden.

Rest ons het laatstgenoemde argument, dat wel klemmend schijnt, maar het helaas niet is. De kwestie is n.l. deze, dat de vaccinatie wel deugdelijk is, maar niet onfeilbaar. Niettegenstaande de deugdelijkheid blijven de gevaccineerden, zij het in zeer geringe mate, vatbaar voor de pokziekte. Omdat Kuyper het gevaar, dat de gevaccineerden loopen door hen, die niet gevaccineerd zijn, miskende, heeft hij het dilemma verkeerd gesteld. Vanzelf kwam hierdoor ook het staatkundig gedeelte van het vaccinatie-probleem niet geheel tot zijn recht.¹⁵⁾

Al zijn wij het derhalve, gelijk uit bovenstaande uiteenzettingen blijkt, niet in alle opzichten met Kuyper eens, neemt dat niet weg, dat ook naar onze meening het streven van Kuyper, Staatsallemoening een krachtig halt toe te roepen, groote waardeering verdient en met name zijn waarschuwing: de Overheid ga niet te ver met het nemen van praeventieve maatregelen, nog altijd op haar plaats is. De grootste verdienste van Kuyper is o.i. echter gelegen in het feit, dat hij eens en voor goed heeft aangetoond de dwaling van hen, die zich om godsdienstige redenen tegen de inenting verzetten en dat de meening als zou het bestrijden van een besmettelijke ziekte gelijkstaan met een ingaan tegen God-zelf anti-gereformeerd is.

D.

A. C. D.

13) Deze vraag is meer van theoretisch dan van praktisch belang, want naar onze meening zullen zich nu en in de toekomst wel geen omstandigheden voordoen, waarbij vaccinatie dwang te rechtvaardigen zou zijn.

14) Dr H. Bavinck: Bijbelsche en religieuze Psychologie. Kampen, 1920, blz. 76.

15) Vgl. Dr Rijk Kramer, Lc., blz. 237.

vinden het vreemd zoo'n zakelijk stuk, al die fraaie pennekrullen en sierletters aan te treffen. We zijn de nuchtere zakelijkheid van de schrijfmachine te zeer gewend geraakt!

We moeten nu echter niet zoo dwaas zijn aan den verouderden stijl haar groote waarde te onzeggen. Even goed zouden we kunnen gaan twifelen aan de rechtsgeldigheid van een in fraaie halen geschreven notaris-acte.

Integendeel. In Kuypers stijl openbaart zich het genie.

Het genie rijkt ver boven zijn tijd uit. En wij schrikken bij de gedachte, dat we 1937 eens beleven moesten, zonder dat we in een voorgaande eeuw het werk van een Kuyper gehad hadden.

Het genie werkt voor de toekomst. En Kuyper heeft voor een toekomst gewerkt, die zelfs over onzen tijd heenreikt.

Maar kenmerk van het genie is ook, dat hij staat met beide voeten op den zelfden bodem waarop zijn tijdgenooten staan.

Dat heeft Kuyper gedaan.

Iemand heeft eens gezegd: „Degene, die in de kroniek der volken als groot staat opgeteekend en machtig werkte, heeft zijn eeuw goed begrepen, doch de ideeën nooit zelf verwerkt.“

Ik geloof, dat we uit deze waarheid het geheim van Kuypers invloed op zijn tijd te verklaren hebben.

Het volk vereert zijn groote mannen wanneer het zich zelf in hen herkent.

Welnu, uit dit grondelement is Kuypers stijl opgebouwd. Kuypers kracht ligt in zijn vermogen te verwoorden wat er in de ziel der „kleine luyden“ leefde.

Hoe vaak zal het niet gezegd zijn in de huis-kamer, nadat vader het Heraut- of Standaard-artikel uitgelezen, vaak aan de zijnen voorgelezen, had: „Kijk, zoo is het nu, ik wist het eigenlijk wel, maar ik kon het nooit zoo onder woorden brengen“. Kuyper verstond de kunst de dingen zó te zeggen, dat het voor de zijnen de sterke suggestie had, alsof zij het zelf zeiden.

Aan dit grondbegrip is Kuypers stijl dienstbaar geweest. Kuypers stijl is steeds direct correlatief met den zin van zijn betoog. Vaak gaat hij uit van het axioma. Hoe dikwijls treft men niet de woorden: „vandaar dan ook“ of: „derhalve“, of: „overmits“ bij hem aan? Deze woorden zijn essentiële stijlfiguren bij Kuyper. Hij poneert een stelling, neemt aan, dat die als axioma onder zijn volgelingen leeft, en bouwt daar verder in schier wiskundig klare constructies en in suggestieve beeldenrijkdom zijn betoog uit op.

Vaak wordt het suggestieve element nog verhoogd, als hij er een vraag- en antwoordspel van maakt, waardoor het de levendigheid van een warm debat erlangt, of hij schept fascinerende tegenstellingen, om tenslotte de vraag te stellen, die allang geen vraag voor zijn alles aanvaardende lezers meer is.

Wanneer wij nog even op de drie hier boven geciteerde beelden van Kuyper terug komen zien we dit duidelijk geïllustreerd.

Als hij het beeld van de Aeolusharp gebruikt, krijgen zijn lezers de sterke suggestie van het allerfijnst besnaard instrument, en de groote Speler, die dat instrument bezielt, is de Heilige Geest zelf. Welnu, dit beeld wordt verbonden aan het Calvinisme, dat dus de allerhoogste uitdrukking is van het geloof in God en als Gods Geest hierin werken gaat, moet wel de schoonste harmonie, die deze wereld geven kan, aanschouwd en gehoord worden.

Het beeld is geweldig suggestief en bovendien door zijn teerheid en zachtheid hoogst mystiek. Juist wat Kuyper hier noodig heeft.

Als Kuyper de scherpe tegenstelling poneert tusschen een Parijsche Hetaire, een Londensche Suffragette enerzijds en de eenvoudige Hollandse huisvrouw anderzijds, valt er inderdaad weinig meer te discussiëren. En voor wie deze tegenstelling aanvaardt, valt niets meer te bepleiten en te klagen.

Ook hier is het weer de sterke suggestie die het doet. En als Kuyper spreekt over „liberalisten“, die wel hetzelfde kunnen zeggen maar daarom nog niet het zelfde meenen als de antirevolutionairen, dan is het ook hier weer het imponerende beeldgebruik dat beslist. Nu geen teerheid en mystieke beeldspraak, maar het zijn ramschepjen, die op elkander inbeuken, „monsters“ met machinerieën die de „stuwkracht“ in de „lendenen inblazen“ moeten. Hier moet de suggestie gegeven worden van onverzoonlijken strijd, de antithese met kruitdamp en kanongebulder, waarin de onoverbrugbare kloof, die er tusschen liberalen en antirevolutionairen gaapt, scherp in het oog springt.

Men gevoelt, dat dit beeldgebruik den menschen, die in innige mystiek als het ware de Aeolusharp in eigen ziel hoorden ruïschen, die van de Parijsche vrouwen niet veel anders gehoord hadden, dan dat het lichtekooien waren en die in iedere Londensche vrouw een met keisteenen gewapende suffragette zagen, en in eigen gezinsleven het patriarchaal verband bewaarden, die tenslotte nog gebukt gingen onder de tyrannie van een Kappene de Copello en in het liberalisme den fellen vijand wisten van al wat het antirevolutionair beginsel beleed, onder de machtige bekoring van

Kuypers ta uit, dat Ku te zijn. Da omdat het dat Kuypers weet, omde stelpenden krachtig in indringen, Kuyper de op zijn mo teerd!

Typeeren voor „De achter zijn drukkerij om en vro onderdeel, papier uitte weet, moel om dezen L de naam „Hij heeft beeld in z Betreft d meer?

Voistrekt De stijl is De groote niale greep seeren van deze volks hij tot acti Daaruit a Zij is maar wordt behe wendig pro Vandaar Kuyper bes

Wanneer Calvinistische vadersen be spreekt hij harte; als grondstelin dat volk v axioma, wa zinnen, zijn en constru welke aan E volk strijdt hij dat in lures van d te voren leeren; als bruikt hij d geloovend l kamer.

Hij is ta nieuwe taal den, zelfs: meenschap, Wij denken ontsiert der kunst het l spelen“. Er waarmede l te slijpen v

Zijn stijl er volstrekt door hij be

Maar dat zijn tijd, Ge telen heeft geen stijl s van den tij

Kuyper h van deze w

Maar daa stijl niet m schen de ja een kloof. I dicaal vera geldt, dan z ses moeurs iemand het aard, verlar

Hieruit m meer tot b spreekt.

Zij staan ten zich ni den stijl lat zoo weinig een levensl het mystiek meer toe. Z in Parijs no en in Lond rechtvrouw van vandaal lijke huisme willen. En d en antirevo democraten den antirev plaats name bij het beel ramtorens i

Dr Kuyper, zijn tijd en zijn stijl.

Het is een opmerkelijk verschijnsel dat men de jongeren moeilijk tot bestudeering van Kuypers werken kan overhalen.

Zij stuiten op Kuypers stijl.

De overladen rijkdom van zijn taal, het weelderig beeldgebruik, zijn archaïsmen, zijn climaxen, zijn tegenstellingen, zijn axioma's, het geeft hen iets onzekers, het brengt hen onder een suggestie, waaronder zij niet komen willen.

Men kan zich afvragen waar dit verschijnsel aan te wijten is.

Zij zijn toch kinderen van dat zelfde volk, dat eens bij de Kuypersche taal geleefd heeft, voor wie die taal eens het dagelijksch brood geweest is, het onontbeerlijk zielevoedsel, dat hen sterkte naar hoofd en hart.

Zij zijn toch kinderen van het geslacht, dat zijn troost vond in het lyrisch proza van zijn liefelijke meditaties, dat gefundeerd werd met het uitgehouwen lapidair proza van zijn leaders in Heraut en Standaard, dat gesterkt werd met het brillant proza van zijn asterisken, dat onderwezen werd door zijn didactisch proza in deputaten- en school-dagredevoeringen.

Maar laat ons eerlijk zijn.

Hoe staan wij, die in de volle kracht van het leven zijn, tegenover Kuypers stijl?

Is dat nog precies zoo als twintig jaar geleden toen we er voor 'leerst kennis mee maakten?

Hoe hebben we toen met dien stijl gedweept!

We leerden fragmenten en brokstukken uit het hoofd en citeerden op de jongelingsvereniging bladzijden proza van Kuyper. Denken we eens aan het aangrijpend beeld van de „Aeolusharp“, die, zuiver in haar snaren gespannen, in het venster van Gods heilig Sion gereed dient te liggen“. Hoe dweepten we niet met de meeslepende

climax, die Kuyper gebruikt aan het slot van het boekje: „De eerepositie der vrouw“, waar hij de tegenstelling poneert: „Plaats in uw gedachten naast elkander de geëmancipeerde Hetaire van Parijs, de Suffragette van Engeland en de nog steeds zoo éénige Huisvrouw uit het Hollandsche burgerlijke leven, en we klagen niet meer en we pleiten niet meer, maar we laten aan u zelf de keuze“. En we denken aan Ons Program, waar Kuyper spreekt over: „Het geloof der Natie“ en uiteenzet, dat, waar „liberalisten“ en antirevolutionairen soms het zelfde doen, het daarom dan toch nog niet het zelfde is, daarbij zich bedienend van dit imponerend beeld: „Twee ramtorens kunnen in een zeeslag op elkander inbonzen, elkander beuken, elkander rammeien en in den grond trachten te boren, die desniettemin precies eender gebouwd zijn, waarbij zelfs niets belet, dat ze van de zelfde werf komen, door den zelfden bouwmeester naar een zelfde model zijn geteekend, waarbij het zich zelfs laat denken, dat de machinerieën, die aan beide monsters stuwkracht in de lendenen inblazen moeten, van een zelfde ijzerfabriek herkomstig zijn, dat de stukken zelfs in een zelfden ijzervorm gegoten zijn, met metaal uit eenzelfde gloeioven gevloeid.“

Niet waar, in zulk een stijl proeft ge Kuyper. En we hebben er mede gedweept.

Doen we dat nog?

Lezen we nu nog Kuypers boeken alleen al om zijn stijl? Of hebben zijn werken thans niet veel meer dan „nachtslag“ waarde voor ons?

Wanneer we onze blikken over de Kuyperplank in onze boekenkast laten gaan, verklaren we eerlijk, dat ook wij er aan ontgroeid zijn.

Kuypers stijl maakt op ons den indruk, die een koopacte van zestig jaar terug op ons maakt. We